

Foto: Anda van Riet

AU BOULOT AVEC L'ARGOT

Je kan het *argot* (populair Frans) overal tegenkomen: in films en liedjes, op straat en in de bistro, in strips, op radio en televisie, op websites en sociale media. Alle reden dus om er in de klas mee aan de slag te gaan. Maar omdat gangbare methodes er nauwelijks aandacht aan besteden, moeten docenten zelf op zoek naar geschikt materiaal. De site <www.francaisfamilier.nl> kan daarbij helpen.

BERRY VAN DE WOUW

Jaren geleden was ik met een Franse vriend in Normandië. Op een regenachtige middag besloten we *Les Valseuses* te gaan zien. De film was niet ondertiteld, maar dat zou geen groot probleem zijn, ik was immers 'al' tweedejaarsstudent Frans. Na negentig minuten kwam ik echter gedesilluseerd weer naar buiten, wat was dat tegengevallen! Ik had de grote lijnen wel begrepen, maar helaas weinig verstaan van de gesprekken tussen Gégé (Gérard Depardieu) en zijn maatje Patrick, zelfs niet na al die jaren Franse les. 'Verbaast me niks, met al dat *argot*,' zei mijn vriend, 'de film staat er bol van.' Zeker kende ik wel woorden als *boulot* (werk), *pognon* (poen) en *pinard* (wijn), maar dat was kennelijk verre van voldoende om alles te kunnen volgen.

Al gauw besepte ik dat ik niet de enige was, ook studiegenoten zaten met dat probleem. En later, als docent, kreeg ik vaak van leerlingen en ouders te horen dat ze Frans een heel mooie taal vonden, maar jammer genoeg 'zo moeilijk te verstaan'. Kennelijk worstelen velen met de Franse spreektaal en er moet dus wel iets waar zijn van die veel gehoorde constatering.

Zoekend naar verklaringen beweren sommigen dat dat komt 'omdat de Fransen altijd zo snel spreken'. De vraag is of dat wel klopt, want als je een vreemde taal niet goed begrijpt, vind je al gauw dat de ander te snel spreekt. Een studie uit 2011 van het Centre National de Recherches Scientifiques vergeleek zeven talen en kwam tot de conclusie dat het Frans niet veel sneller of langzamer wordt gesproken dan andere talen.

Ook hoor je zeggen dat Fransen vaak binnensmonds praten. Inderdaad articuleren ze soms slecht en slikken

ze regelmatig hele of halve lettergrepen in. Dit zogeheten *tronquer* hoor je in *t'es parti, c'mec, m'enfin, d'jà, pa'sque, horrib'* en in *chais pas* (voor je *ne sais pas*), waarin ook nog eens de eerste helft van de ontkenning wordt weggelaten. Ook wordt het einde van een (werk)woord vaak half of helemaal niet uitgesproken, zoals in *insupportab'*, *comprend'* en *quat'*.

Populair Frans

Een van de belangrijkste oorzaken van die slechte verstaanbaarheid is zonder twijfel het frequente gebruik van het *français familier*, een specifiek vocabulaire dat je overal tegen kan komen, met name in films: van *Amélie* tot *Paris je t'aime* tot *La vie d'Adèle* tot *Samba* tot *Les petits mouchoirs* tot *Qu'est-ce qu'on a fait au bon Dieu* tot *Coco Chanel* tot *Taxi* (1-5) tot *Comme un chef* tot *Camping* (1-3) tot *Entre les murs*, en zo kan ik nog wel even doorgaan. Er zijn er maar weinig waarin uitsluitend *français standard* wordt gesproken. Je vindt het *argot* zelfs terug in titels, zoals in *Les Kaïra* (gajes), *Les Gazelles* (meiden), *La Virée à Paname* (een tochtje naar Parijs) en *Les Valseuses* (de ballen).

Ook *Intouchables* is geen uitzondering: voorstadbewoner Driss gebruikt het zelfs steeds vaker naarmate hij de welgestelde bourgeois Philippe beter leert kennen. Je hoort uitdrukkingen als *Elle te kiffe* (ze vindt je leuk), *Ils s'en foutent* (ze hebben er maling aan), *Putain!* (verdomme) enzovoort. Philippe snapt goed wat Driss zegt, wat aantoont dat dit taalgebruik zich niet beperkt tot één bepaald sociaal niveau. Zo sprak Nicolas Sarkozy tijdens een bezoek aan de Salon de l'Agriculture de historische woorden *Casse-toi, pauv'con!* (flikker op, sukkel) tegen een hem onwelgevallige boer. En op de site <www.francaisfamilier.nl>

gouvernement.fr> gebruikt zelfs de overheid uitdrukkingen als *Ras-le-bol de la paperasse* (genoeg van papieren rompslomp) en *Se loger, c'est la galère* (woonruimte vinden is een ellende).

Uiteraard hoor je het *français familier* ook veel als je afstemt op populaire radiostations als le Mouv', Skyrock, Virgin Radio of NRJ (*énergie*). Met name in gesprekken tussen *didzjis* (dj's) en luisteraars kan je zinnnetjes horen als *Cette meuf fait un carton* (die meid heeft veel succes), *Génial ta zik!* (jouw muziek is te gek) of *Ce mec me gonfle* (die kerel komt me de strot uit).

Ook kom je het vaak tegen in de spotprenten en cartoons die iedere dag in de media verschijnen. Evenzo is in talloze strips veel *argot* te vinden, zoals in *Lulu s'maque* (Lucien gaat hokken, Frank Margerin), in *Gaston la Gaffe* (Guust Flater, Franquin), in *Zeps Titeuf* (*tête d'oeuf*, eihoofd) en in Theo Van Den Boogaards stripalbum *Léon-la-Terreur s'en balance* (Sjef van Oekel heeft er lak aan). Het *français familier* vind je ook in internetfora en blogs, waar je zinnen ziet als *J'ai craqué pour un beur* (ik viel voor een Noord-Afrikaan) en *Mes renpas fument de la beu* (mijn ouders roken wiet).

Verlan en français guillotiné

Renpas (parents) is een voorbeeld van het wijdverbreide *verlan*: vooral jongeren verdraaien bepaalde woorden door ze omgekeerd (*à l'envers*) uit te spreken, bijvoorbeeld *cimère* voor *merci*, *zsgon* voor *gonzesse* (meid), *cinépi* voor *piscine*, *garetteci* voor *cigarette*, *ouf* voor *fou* en *meuf* voor *femme*. Het Frans wordt er meestal niet fraaier van.

Ook verkorting van woorden is aan de orde van de dag. Geneviève Edis, schrijfster van boekjes over populair Frans, noemt dit *le français guillotiné*. Het resulteert in woorden als *trom* voor *métro*, *exo* voor *exercice* en *beu* voor *beuhère*, wat weer *verlan* is van *herbe* (wiet). Kunt u het nog

volgen? Door de opzettelijk gecreëerde verwarring ontstaat er een soort geheimtaal, die alleen door ingewijden ontcijferd kan worden. Dat kan handig zijn voor jongeren die niet willen dat hun *renpas* hen begrijpen in bijvoorbeeld *On va faire la teuf* (we gaan een feestje bouwen). Of voor inwoners van de *técis* (*cités*) die de *keufs* (*flics*) om de tuin willen leiden. Dit taalgebruik kan ook als functie hebben om aan te geven dat men tot een bepaalde sociale groep behoort (scholieren, acteurs, voorstadbewoners, muzikanten, militairen, agenten en dergelijke).

Literatuur en woordenboeken

In de vijftiende eeuw schreef François Villon al zijn *Ballades en jargon*. Ook andere schrijvers gebruikten veel *argot*, zoals Rabelais, Balzac, Zola, Hugo, Céline, Queneau, Genet, Albertine Sarrazin en Christiane Rochefort. Van de *Fables* van La Fontaine is een aantal grappige (door anderen vertaalde) versies in omloop. Dit is echter maar het topje van de *argot*-ijsberg in de Franse literatuur en het zou te veel van het goede zijn om er hier op in te gaan. Op <www.persee.fr> kan de liefhebber *La littérature en argot et l'argot dans la littérature* van Denise François gratis downloaden.

We kunnen uit het voorgaande concluderen dat je inderdaad grote kans loopt het *français familier* tegen te komen. Dat dit taalgebruik ook in Frankrijk zelf voor problemen zorgt, bewijst het grote aantal *argot*-woordenboeken dat de Fransen wegwijs moet maken in hun eigen spreektaal. Laatst in de rij is de onlangs verschenen *Dictionnaire Ados Français*, met de nieuwste trendy uitdrukkingen. Tientallen eerdere *dicos* gingen hieraan vooraf, zoals *Le Lexic des Cités* en *Le grand dictionnaire Argot et français populaire*, met bijna duizend pagina's de bijbel van het *français familier*. Die breed gevoelde behoefte aan uitleg lijkt de conclusie *Les Français eux-mêmes n'y pigent que dalle* (de Fransen zelf begrijpen er geen snars van) te rechtvaardigen.

Leerlingen

Als de Fransen er zelf al weinig van snappen, dan geldt dat zeker voor onze leerlingen. Die zullen er dan ook baat bij hebben in een vroeg stadium kennis te maken met dit fenomeen. Dat zou ze beter voorbereiden op het Frans zoals het écht gesproken wordt. Niet om het zelf actief te gebruiken (dat kon weleens bizar overkomen), maar om beter te begrijpen wat er wordt gezegd, gezongen, gespeeld en geschreven.

Een docent die met het *français familier* aan de slag wil, kan er echter niet van uitgaan dat hij kant-en-klaar materiaal vindt in bestaande lesboeken. Ik vroeg me af in welke mate dat het geval was en heb toen een tiental Nederlandse en Franse methodes doorgespit (van onder- tot bovenbouw), speurend naar populaire woorden en uitdrukkingen. De oogst was uitermate mager: veel verder dan *boulot* (werk), *pote* (makker) en *mec* (kerel) kwamen de meeste niet. Dat is méér dan jammer, want dit specifieke vocabulaire wordt weliswaar niet uitsluitend, maar toch voor een belangrijk deel door jongeren gebruikt. In Frankrijk geschreven lesboeken laten het *français familier* al helemaal links liggen: geen enkele 'populaire' term werd gevonden in de vier bekende methodes, die krampachtig lijken vast te houden aan *l'emploi correct*. Eén conversatieboekje sprong er uit: *Dites-moi un peu*, met 28 *argot*-termen. Maar of je het daarmee redt?

Website

De docent zal dus elders op zoek moeten naar geschikt materiaal. Daartoe heb ik al enig voorwerk verricht, waarvan de resultaten te vinden zijn op <www.francaisfamilier.nl>. Daar kunt u inspiratie opdoen en links en details vinden (zie kader).

Op de vermelde BBC-site staat aangegeven dat de

Op <www.francaisfamilier.nl> vindt u:

- Gevarieerd oefenmateriaal met uitleg (ook met geluidsfragmenten, zoals op de BBC-site)
- Quizen (altijd leuk in de les, vooral als er iets te winnen valt)
- Meezingbare liedjes met *argot*, inclusief link naar gratis muziekdienst Spotify
- Top 100: wie dit lijstje kent komt al een heel eind
- Ruimte voor suggesties om de site beter en completer te maken

fragmenten *vulgar language* kunnen bevatten. Een docent zou inderdaad enige schroom kunnen voelen die mogelijk drempelverhogend werkt. Dan is het goed te weten dat maar een klein deel van dit taalgebruik als 'vulgaire' te bestempelen is. In de voorgestelde oefeningen op de website zult u het nauwelijks aantreffen. Bovendien bepaalt u altijd nog zelf wat u uw leerlingen aanbiedt.

Ook zou ik de lessen ongedwongen houden en er vooral geen proefwerk of schriftelijke overhoring aan verbinden, dat zou de lol maar bederven. *Joindre l'utile à l'agréable* is hier het devies, zodat leerlingen op een amusemantere manier de informele spreektaal leren.

Wie dit eigentijdse Frans in de klas brengt, kan rekenen op enthousiaste reacties, zeker als daarbij muziek wordt gebruikt: zelfs notoire Franshaters luisteren graag naar groepen als Sexion D'Assaut, Maître Gims en Stromae. U zult leerlingen een groot plezier doen door hun de sleutel te geven tot dit kleurrijke en vaak humoristische taalgebruik. ■

Berry van de Wouw (<wouw.b@nhtv.nl>) is docent Frans op hogeschool NHTV in Breda en betrokken bij diverse publicaties over het *français familier*, onder meer als redacteur van het woordenboek *Populair Frans-Nederlands*.

